
CLAUS THOMAS NIELSEN:

Frihedens Væsen

Ingen af tidens samfundsmæssige tegn er så umiddelbart uhyggeligt som den ligegyldighed, der i dag hersker, når det drejer sig om de elementære europæiske frihedsrettigheder. Ja, ordet frihed synes i det hele taget at være på vej til at miste næsten hele sit hidtidige semantiske indhold. Selv de dele af ordets indhold, som stadig eksisterer, optræder i dag langt nede af tidens prioriteringsliste.

Man kan (som jeg) mene, at der er en sammenhæng, eller man kan mene, at synkroniteten er tilfældig, men det er under alle omstændigheder en kendsgerning, at med nøjagtig samme hastighed som kristendommen er gledet ud mod samtidskulturens forsvindingspunkt, i samme hastighed er de europæiske befolkningers behov for frihed forsvundet. Og med samme hastighed er sansen for mennesket som frit og ansvarligt subjekt forsvundet.

Europæerne søger ikke længe frihed, de er vendt tilbage til en langt mere urmenneskelig stræben: Stræben efter underkastelse. Underkastelse under såvel jordiske magter som under skæbnen. Politisk spørger man ikke mere: "Hvilken hersker vil lade mig være i fred og give mig frihed?" Nej, man er vendt tilbage til spørgsmålet: "Hvilken hersker vil velsigne mig ved at tage min frihed fra mig? Hvem kan jeg underkaste mig?"

Det egentlige problem er ikke, at elementære vestlige borgerrettigheder såsom ejendomsrettens ukrænkelighed, brevhemmeligheden, familiens ukrænkelighed, retten til domsprøvelse, ytringsfriheden osv. i dag reelt er aldeles udhulede; det egentlige problem er ikke, at statsmagten i dag fører langt mere kontrol med de vestlige samfunds indbyggere, end totalitære regimer nogensinde har gjort; det egentlige problem er ikke, at over halvdel af alle de vestlige landes BNP i dag udgøres af én magt, nemlig staten; det egentlige problem er ikke,

at to tredjedele af befolkningen i Danmark og mange andre lande i dag er på en og samme lønningsliste, nemlig statens (Og det er jo kun adfærdsvanskelige hunde, som bider hånden, der fodrer); det egentlige problem er ikke, at liberalismen har fået et grundskud ved, at nationalbankernes seddelpresse er blevet til en selvbetjeningsmaskine for

finanssektoren (Og det er jo kun adfærdsvanskelige hunde som); det egentlige problem er ikke, at der i de europæiske samfund stort set ikke foregår nogen form for intellektuel eller kunstnerisk aktivitet, som ikke direkte eller indirekte er sponsoreret af staten (Og det er jo kun adfærdsvanskelige hunde med kamikazetendenser som), det egentlige problem er ikke, at statsmagten nu officielt har bekendt sig til troen på det altomfattende præventive samfund, der har til opgave at forhindre borgernes lovovertrædelser, før de begås, forhindre terror før bomben købes, anholde demonstranten før han kaster brostenen, helbrede borgernes livsstilssygdomme før de bryder ud, forhindre børns opvæksttraumer før de opstår osv.; nej alt dette er ikke det egentlige problem, det egentlige problem er, at denne udvikling slet ikke ses som et problem af de vestlige befolkninger.

Det paradigmeskift i menneskesynet og i synet på forholdet mellem individ og social kontekst, som begyndte omkring 1870, skiftet fra kristendom til nyhedensk postkristendom, det er nu tæt på at være bragt til ende, for så vidt som der nu kun

er ganske få, som stadig har en kulturel erindring, som fortæller dem, at det europæiske menneske engang var et autonomt subjekt, som levede i frihed og ansvar.

Den elementære personlige og familiemæssige autonomi, som var en selvfølge for vores tipoldeforældre og generationerne før dem, denne ide om frihed er i dag ganske borte. Ja, den er vel for den oplyste offentlighed blevet afsløret som en illusion. Mennesket har, mener man i dag, ikke brug for abstrakte ideer om frihed, mennesket har brug for at få tilfredsstillet sine naturlige tilbøjeligheder.

På samme vis som høns og grise har brug for udendørs jord at rode i, og dette kan kaldes en form for frihed, på samme vis betyder frihed i dag noget i retning af "fri leg" i børnehavens dagskema. Frihed er den frihed, teenageren føler, når han får lov til at komme hjem efter midnat, eller den som lottovinderen føler, når hans forbrugsmuligheder pludselig udvides.

At mennesket skulle være et principielt frit væsen, et i åndelig forstand frit væsen, ligger i dag ganske uden for almindelig tænkning. Det forudsætter jo, at mennesket i det hele taget er et åndeligt væsen. Men enhver, der har læst en introduktion til evolutionslæren, ved jo, at når den samling af arvemateriale, som en menneskekrop består af, for sin overlevelses skyld skaber en bevidsthed i sin midte, og denne bevidsthed bilder sig ind, at den er et subjekt med ånd og vilje, så er begge dele rene illusioner. Nyttige løgne skabt fordi disse løgne gavner generens overlevelse. Det eneste i mennesket, som har sand eksistens og vilje, er det enkelte gen, og det enkelte gens vilje

Kun hvis der findes en virkelighed, som eksisterer uden for det skabte univers – og hvert enkelt menneske alene ved at være menneske har del i denne virkelighed – giver det mening at tale om mennesket som et subjekt med en vilje, der tager beslutninger. Men i så fald giver det også mening at sige, at mennesket har frihed.

Det er netop det, som Platon lader Sokrates insistere på i forsvarstalen. Han er under anklage for at undergrave Athens ungdom. Hvis han dømmes skyldig, skal han henrettes.

Derfor spørger man ham: ”Skammer du dig ikke over, at du har givet dig af med noget, som bevirker, at du risikerer at miste dit liv?” Men Sokrates kan med ligefrem selvfølgelighed svare, at fordi han af Guden er blevet sat til at afsløre dem, som bilder sig ind at være kloge uden at være det, derfor er han ikke bundet af andet end sin gudgivne logos. Hans opgave er at virke som en hestebremse på tidens politiske korrekthed. Og fordi han gør dette uden hensyn til konsekvenserne for sig selv eller andre, derfor er han komplet fri og kan ikke skades af andre:

” I må nemlig være klar over, at hvis I henretter mig, fordi jeg er som jeg siger, så vil I skade jer selv mere, end I skader mig .Jeg er nemlig overbevist om, at guder ikke tillader at et godt menneske bliver skadet af et ringere menneske. En sådan person kan måske få mig henrettet, landsforvist eller berøvet mine borgerlige rettigheder, og det tror han og andre måske er en stor ulykke; det gør jeg ikke, nej, jeg anser i højere grad det, han foretager sig nu, nemlig at forsøge at få en mand uretfærdigt dømt, for en ulykke.

Det er altså slet ikke for min egen skyld, at jeg nu forsvarer mig, som man måske bilder sig ind, men for jeres skyld.“

Fordi Sokrates står urokkeligt i den gudgivne logos, principielt ganske uafhængig af polis, derfor kan intet Athen gøre, som fratager Sokrates hans frihed. Hans frihed ville kun forsvinde, hvis han gav efter og gik på kompromis med logos.

Tidehvervs
sommermøde
2010

afholdes
28.juni – 2.juli
På Rønshoved
højskole

”Lyt nu til hvad der er hændt mig, så vil I vide, at jeg ikke ville give efter over for nogen som helst i mit forsvar, hvad der er retfærdigt, bare fordi jeg var bange for døden, tværtimod jeg ville lade være at give efter og gå i døden som følge heraf.“

Den radikalitet, hvormed Sokrates omtænker forholdet mellem polis og individet, skulle efterhånden helt undergrave den antikke bystat og skabe den muld, hvori kristendommen kunne vokse. Der går en lige linie fra Sokrates’ skelnen mellem guden og byen og så frem til Augustins skelnen mellem Civitas Mundi og Civitas Dei.

Groft sagt, så er ethvert hedensk (og post-kristent) samfund på forhånd totalitært. Hverken religionen eller subjektet er en delmængde af polis, thi polis er på forhånd alt. Derfor må athenerne dømme Sokrates skyldig, når han undergraver ungdommens patriotisme, ganske uafhængigt af om hans lære er sand eller falsk. Sokrates’ påstand om, at guden har givet ham et ståsted uden for polis, giver ud fra normal hedensk tankegang slet ikke mening.

Men Sokrates’ efterliv i antikken viser dog, at den antikke hedenskab indeholdt potentialet for at undergrave sig selv.

I ”Om begrebet Ironi“ udfolder Kierkegaard en dialektisk historisk teori, ifølge hvilken den sokratiske ironi er et overgangsfænomen, som gentager sig hver gang, man træder fra én mentalitetshistorisk periode og ind i en ny. Sokrates er undtagelsesindividet som illustrerer den

”modsigelse gennem hvilken verdensudviklingen foregår. Den til en vis tid givne virkelighed er den for slægten og individerne i slægten gyldige, og dog må[] denne virkelighed fortrænges af en anden virkelighed[.] For den med reformationen samtidige slægt var såldes katolicismen den givne virkelighed, og dog var den tillige den virkelighed der ikke mere havde gyldighed som sådan.“

Ligesom i tiden før reformationen befandt man sig i Sokrates’ Athen i en tid, hvor de gamle værdier var væk, uden at det nye havde slået rod, mener Kierkegaard. Og det er for Kierkegaard netop ironiens tid. Det er tiden, hvor ét paradigme er på vej ud, og det nye ikke er blevet fast etableret. Ironien er her ”den

uendelige absolutte Negativitet.“ som sætter subjektet frit mellem to virkeligheder.

”Ironien er en subjektivitetens bestemmelse. I ironien er subjektet negativt frit; thi den virkelighed det skal give indhold, er der ikke, det er frit fra den bundethed, i hvilken den givne virkelighed holder subjektet, men det er negativt frit og som sådant svævende, fordi der intet er, der holder det.“

Samtidig understreger Kierkegaard, at det ikke var virkeligheden som sådan, Sokrates negerede, men den til en vis tid givne virkelighed og ”det hans ironi fordrede var subjektivitetens, Idealitetens[virkelighed]“.

Med kristendommen bliver den frihed, som Sokrates sættes i ved at leve i et paradigmeskift, så at sige gjort permanent. Den kristne lever altid i tidehvervet mellem jordens tid og Gud. Derved sættes subjektiviteten, og derved gøres mennesket frit.

*

Disse og mange andre overvejelser kan man blive inspireret til ved at læse Hedegaard og Jalvings antologi over 56 historiske tekster om frihed.

Hver enkelt tekst ledsages af en kort og informativ indledning, og bogen er(sammen med lærervejledning og elevspørgsmål på nettet) især velegnet til brug i gymnasiet. Men den kan anbefales til alle og er tilmed flot indbundet og opsat.

Bogen illustrerer også mange af frihedstankens paradokser. Umiddelbart skulle man synes, at dogmet om alle menneskers principielle frihed og autonomi skulle passe godt til et egalitært demokrati, hvor alle stemmer regnes som lige vægtige. Men som bl.a. Kierkegaard og Toqueville fra starten advarede imod, så vil et egalitært folkestyre næsten med lovmæssighed føre til skabelsen af en totalitær statsmagt og derved langt mere ufrihed end under enevælden. Toqueville skriver i 1835:

”I det demokratiske Amerika er man overbevist om, at samfundsmagten i enhver stat bør udgå direkte fra folket. Men så såre denne magt har konstitueret sig, falder det ingen ind at sætte nogen grænser herfor, man anerkender villigt at den har uindskrænkede rettigheder. [] Samme

opfattelse er ved at brede sig i Europa. [] overalt udskydes mellemlidene, og tanken om visse individers medfødte rettigheder forsvinder hurtigt ud af folks forestillingsverden. Den erstattes af ideen om en eneste og almægtig samfundsmagt. [] Lytter man opmærksomt til vore forskellige partier, vil man se, at ingen af dem fornægter den. De fleste kan finde, at regeringen handler urigtigt, men alle mener de, at den stadig skal handle og have hånd i hanke med alt. [] De forstår for første gang, at den centralmagt de repræsenterer, kan og bør være ene om at administrere alt og alle, og det på et ensrettet plan. Denne opfattelse, som man vist

kan hævde, ingen suveræn har haft før i vore dage, er nu trængt helt og holdent igennem.“

Få samfundstænkere har været så klartsynede som Toqueville, men at de tendenser, han så, skulle udvikle sig til den grad af totalitarisme, som vi nu oplever, havde han dog formentlig aldrig forestillet sig.

*Mikael Jalving og Lars Hedegard (red):
Frihedens Væsen Fra Perikles til
Hirsi Ali
Trykkefrihedsselskabets Bibliotek
www.bibliotek.trykkefrihed.dk*

SØREN KRARUP:

Sproget

Folketinget 10.12.2009

Det begyndte i december 2006. Da var vi nogle stykker, der fremsatte forslag til folketingsbeslutning om en dansk sproglov, og ved debatten i januar 2007 viste det sig, at der var fælles bekymring for det danske sprogs skæbne hos alle Folketingets partier. Det var glædeligt at opleve, og debatten førte til nedsættelse af et sprogudvalg, der udarbejdede en rapport, "Sprog til Tiden", som udkom i april 2008. Her var bekymringen for det danske sprogs skæbne meget udtalt, men længere end til at fremkomme med anbefalinger nåede sprogudvalget ikke.

Derfor samledes Folketingets partier sidste efterår for at søge frem til en fælles politik, som kunne styrke det danske sprogs stilling på universiteterne og de videregående uddannelser. Lad mig bare prale og sige, at vi arbejdede flittigt i november og december. Desværre ville regeringspartierne ikke være med til en lovgivning, der forpligtede universiteterne til at tale dansk, og det endte med, at et flertal uden om regeringspartierne den 21. januar 2009 vedtog en beretning i kulturudvalget, der pålagde regeringen at forberede et lovforslag, der forpligter vore

universiteter til at drage omsorg for at fastholde dansk som videnskabs- og undervisningssprog på bachelor- og kandidatniveau.

Det fik regeringen på banen med en opfølgning på sprogudvalgets rapport, og undervisningsministeriet, kulturministeriet og videnskabsministeriet kom hver med deres bud på, hvordan det danske sprog kan støttes i en situation, hvor det er presset i sit eget land som aldrig før. Vi oplever det jo alle sammen dagligt. Der tales engelsk, ikke dansk. Der undervises og eksamineres på engelsk, mens det danske sprog fører en askepot-tilværelse på de danske universiteter og højere læreanstalter. Forleden mødte jeg en fortvivlet jurastuderende, der skulle eksamineres på engelsk i sit studium af danske lovregler. Han og hans kammerater havde tryglet om at få lov til at tale dansk, men forgæves. Det danske sprog er foragtet på universitetet, og det ministerium, der har ansvaret for de videregående uddannelser, er ikke til at råbe på.

Det var dette, der fremgik af regeringens opfølgning på sprogudvalgets rapport, som kom i marts måned i år. Problemet bagatelliseres systematisk og mest af det ministerium, der har ansvaret for universite-

terne og de højere uddannelser. Jeg må tilstå, at jeg ikke giver meget for undervisningsministeriets og kulturministeriets forholdsregler, men jeg giver slet ingenting for videnskabsministeriets ord om det, der kaldes for styrkelse af det danske sprog på universiteterne. Det er i mine øjne ren kapitulation. Der er ikke den ringeste vilje til at gøre noget for det danske sprog. Man vedkender sig ikke noget ansvar for det, der dog er vores modersmål. Sagt på et andet sprog end engelsk er det "viel Geschrei und wenig Wolle".

Derfor denne forespørgsel til videnskabsministeren. Han og hans ministerium er de skyldige. Det er dem, der med en forpligtende lovgivning kan sikre, at dansk på universiteterne forbliver et komplet og samfundsbærende sprog. Men det er åbenlyst, at videnskabsministeriet vil snakke sig fra sit ansvar. Det fremgår kun alt for klart af afsnittet i regeringsopfølgningen. Der mangler to helt afgørende forudsætninger. Der mangler for det første sans for, hvad et *sprog* er, og der mangler for det andet sans for, hvad et *universitet* er. Sagt med ét ord, der mangler ånd.

I stedet er der fraser om globalisering og internationalisering og strategi. Nej, et folk er ikke en erhvervsvirksomhed og et sprog er ikke kun et redskab. Den åndløshed, der ligger i at reducere Danmark til en forretning, hvor man for indtjeningens skyld skal forskrive sig til globaliseringen, tager livet af noget, der er vigtigere end fakturaer, og den åndløshed, der ligger i at reducere det danske sprog til et blot fakturaskabende redskab i – som det hedder – verdensklasse, ender med at gøre danskerne til, som det hed tidligere, "et folk foruden mæle med børn foruden sjæle".

Det er denne alarmende udvikling, som jeg med denne forespørgsel vil anfægte. Vi er i færd med at sætte noget afgørende i vores eksistens overstyr. Det er dem, der sidder med magten til at forhindre det, som jeg med dette initiativ på mit partis vegne vil prøve på at råbe op.

(Efterfølgende stemte alle Folketingets partier imod Dansk Folkepartis forslag til vedtagelse.)